МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені адмірала Макарова
МАШИНОБУДІВНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР МОРСЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Проректор з науково-
педагогічної роботи
Сергій СЛОБОДЯН

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Program of the Discipline

Системотехніка об'єктів портової інфраструктури
SYSTEM ENGINEERING OF PORT INFRASTRUCTURE FACILITIES

рівень вищої освіти: другий (магістерський)

тип дисципліни: вибіркова

мова(и) викладання: українська

Миколаїв – 2024

Робоча програма навчальної дисципліни "Системотехніка об`єктів портової інфраструктури» як вибіркового курсу є однією із складових комплексної підготовки фахівців усіх спеціальностей та освітніх програм, за якими ведеться підготовка в Національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова.

Розробник:

Харитонов Ю.М., керівник навчально-наукового центру морської інфраструктури,

д-р. техн. наук, професор.

Проєкт робочої програми навчальної дисципліни "Системотехніка об`єктів портової інфраструктури» *розглянуто на засіданні Навчально-наукового центру морської інфраструктури* Протокол № 4 від «26» листопаду 2024 р.

Керівник Навчально-наукового центру
морської інфраструктури Юрій ХАРИТОНОВ

Проєкт робочої програми навчальної дисципліни "Системотехніка об`єктів портової інфраструктури» *розглянуто Методичною комісією Машинобудівного навчально-наукового інституту.*

Протокол № 4 від «16»грудня2024 р.

Голова *Сергій СЕРБІН*

Проєкт робочої програми навчальної дисципліни "Системотехніка об`єктів портової інфраструктури» *погоджено з навчальним відділом.*

Начальник відділу *Андрій ЛАБАРТКАВА*

Робоча програма навчальної дисципліни "Системотехніка об`єктів портової інфраструктури» *затверджена Навчально-методичною радою НУК*

Протокол № 10 *від «* 23 *»* 12 *2024 р.*

Голова НМР НУК *Сергій СЛОБОДЯН*

© НУК, 2024

Зміст

Вступ 4
1. Опис навчальної дисципліни 5
2. Мета вивчення навчальної дисципліни 5
3. Передумови для вивчення дисципліни 5
4. Очікувані результати навчання 5
5. Програма навчальної дисципліни 6
6. Методи навчання, засоби діагностики результатів навчання та методи їх демонстрування 10
7. Форми поточного та підсумкового контролю 11
8. Критерії оцінювання результатів навчання 13
9. Засоби навчання 14
10. Рекомендовані джерела інформації 14
11. Зміни та доповнення 17

ВСТУП

Анотація

Дисципліна надає студентам професійні знання про сучасний стан, принципи та моделі розвитку об'єктів портової інфраструктури, а також надає практичні навички щодо визначення цільової функції та розробки конкурентоспроможних рішень з проєктування, експлуатації та вдосконалення об'єктів портової інфраструктури, як підсистем загальної системи – морського або річкового порту.

За результатами вивчення дисципліни студент навчиться виявляти сутність системних проблем, що виникають в процесі життєвого циклу об’єктів портової інфраструктури та їх елементів.

На підставі сучасних методів системної інженерії студент зможе генерувати та обґрунтовувати прийняття рішень з науково-практичних завдань розвитку об’єктів портової інфраструктури.

Ключові слова: системна інженерія, система, морський порт, об’єкти портової інфраструктури.

Abstract

The discipline provides students with professional knowledge about the current state, principles and models of development of port infrastructure facilities.

The discipline provides practical skills in determining the target function and developing competitive solutions for the design, operation, and improvement of port infrastructure facilities as subsystems of the overall system - a sea or river port.

Based on the results of studying the discipline, the student will learn to identify the essence of systemic problems that arise during the life cycle of port infrastructure facilities and their elements.

Based on modern methods of systems engineering, the student will be able to generate and justify decision-making on scientific and practical tasks of developing port infrastructure facilities.

Keywords: systems engineering, system, seaport, port infrastructure facilities.

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність (освітня програма), освітній рівень</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>Денна форма навчання</td><td>Заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів – 5</td><td rowspan="5">Усі спеціальності та освітні програми, за якими ведеться підготовка в Національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова</td><td colspan="2">Вибіркова</td></tr>
<tr><td>Модулів – 1</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 3</td><td rowspan="2">1-й</td><td rowspan="2">1-й</td></tr>
<tr><td>Електроний адрес РПНД на сайті Університету:</td></tr>
<tr><td>Загальна кількість годин – 150</td><td colspan="2">Семестри</td></tr>
<tr><td rowspan="11">Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4; самостійної роботи студента – 6.</td><td rowspan="11">Освітній рівень: другий (магістерський)</td><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>30 год</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні заняття</td></tr>
<tr><td>30 год</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>90 год</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Індивідуальні завдання</td></tr>
<tr><td>–</td><td>–</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік</td></tr>
<tr><td colspan="2">Форма контролю: комбінована</td></tr>
</table>

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни "Системотехніка об’єктів портової інфраструктури»" є отримання професійних знань про сучасний стан, принципи та моделі розвитку об'єктів портової інфраструктури, а також отримання практичних навичок щодо розробки конкурентоспроможних рішень з розвитку об'єктів портової інфраструктури, як підсистем загальної системи – морського або річкового порту.

3. Передумови для вивчення дисципліни

Передумови для вивчення дисципліни : наявність фахового рівня бакалавр або спеціаліст.

4. Очікувані результати навчання

Дисципліна "Системотехніка об’єктів портової інфраструктури»" забезпечує студентам отримання професійних знань в галузі розвитку об'єктів портової інфраструктури, а також практичних навичок щодо обґрунтовування прийнятих рішень з науково-практичних завдань розвитку об’єктів портової інфраструктури

як підсистем загальної системи – морського або річкового порту, на підставі використання методів та моделей системної інженерії.

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основні напрямки розвитку об'єктів портової інфраструктури

Тема 1. Сучасний стан та перспективи розвитку морських портів [1]. стр. 1-6, [2], [3]. стр. 1-3.

Тема 2. Нормативно-правові аспекти розвитку портів [4]. стр. 1-12, [5]. стр. 1-17.

Тема 3. Об'єкти портової інфраструктури як ключові елементи розвитку портів [2], [4],

Тема 4. Основні напрямки розвитку об'єктів морської інфраструктури [5]. стр. 247-252, [6]. стр. 7-23.

Змістовий модуль 2. Системна інженерія

Тема 5. Системна інженерія та сучасні системи [7]. стор. 51-78, [2].

Тема 6. Структура складних систем: об'єкти портової інфраструктури[7]. стор. 95-122, [2].

Тема 7. Життєві цикли систем портової інфраструктури та їх елементів. [7]. стор. 216-218.

Тема 8. Модель експлуатаційної ефективності систем портової інфраструктури [7]. стор. 218-220.

Тема 9. Розробка вимог до об'єктів портової інфраструктури [7]. стор. 241-251.

Тема 10. Процес розробки системи об'єктів портової інфраструктури [7]. стор. 387-428.

Тема 11. Функціональна декомпозиція та прив'язка до підсистем [7]. стор. 276-279.

Тема 12. Стадії розробки інженерних рішень[7]. стор. 276-279.

Тема 13. Імітаційне моделювання об'єктів портової інфраструктури [7]. стор. 340-351

Змістовий модуль 3. Управління проектами розвитку об'єктів портової

інфраструктури

Тема 14. Управління в системній інженерії [7]. стор. 169-195, [8]. стор. 1-340

Тема 15. Аналіз та підтримка прийняття рішень [7]. стор. 323-382.

Тематичний план навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	пр.	лаб	с.р.		л	пр.	лаб	с.р.
Змістовий модуль 1. Основні напрямки розвитку об'єктів портової інфраструктури										
Тема 1. Сучасний стан та перспективи розвитку морських портів	10	2	2	–	6					
Тема 2.Нормативно-правові аспекти розвитку портів	10	2	2	–	6					
Тема 3.Об'єкти портової інфраструктури як ключові елементи розвитку портів	10	2	2	–	6					
Тема 4.Основні напрямки розвитку об'єктів морської інфраструктури	10	2	2		6					
Разом за змістовим модулем 1	40	8	8	–	24					
Змістовий модуль 2. Системна інженерія										
Тема 5. Системна інженерія та сучасні системи	12	2	2	–	8					
Тема 6. Структура складних систем	12	2	2	–	8					
Тема 7. Життєві цикли систем портової інфраструктури та їх елементів	12	2	2	–	8					
Тема 8. Модель експлуатаційної ефективності систем портової інфраструктури	12	2	2	–	8					
Тема 9. Розробка вимог до об'єктів портової інфраструктури	12	2	2	–	8					
Тема 10. Процес розробки системи об'єктів портової інфраструктури	8	2	2	–	4					
Тема 11. Функціональна декомпозиція та прив'язка до підсистем	8	2	2	–	4					

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	пр.	лаб	с.р.		л	пр.	лаб	с.р.
Тема 12. Стадії розробки інженерних рішень	8	2	2	–	4					
Тема 13. Імітаційне моделювання об'єктів портової інфраструктури	8	2	2	–	4					
Разом за змістовим модулем 1	92	18	18	–	56					
Змістовий модуль 3. Управління проектами розвитку об'єктів портової інфраструктури										
Тема 14. Управління в системній інженерії	8	2	2	–	4					
Тема 15. Аналіз та підтримка прийняття рішень	10	2	2	–	6					
Разом за змістовим модулем 3	18	4	4	–	10					
Усього годин	150	30	30	–	90					

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Структурно-параметричні показники ТОП -10 портів світу	2	
2	Закон України «Про морські порти», Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки»	2	
3	Структура та основні показники об'єктів портової інфраструктури	2	
4	Проблеми цифровізації процесів управління портовою інфраструктурою	2	
5	Ландшафт системної інженерії	2	
6	Ієрархія та структура складних систем	2	
7	Життєві цикли об'єктів портової інфраструктури: гідротехнічні споруди, системи теплопостачання, електропостачання, пожежогасіння	2	
8	Показники ефективності та функціонування	2	
9	Опис контексту функціонування	2	

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
10	Моделювання альтернатив системи	2	
11	Побудова складу витрат на протязі життєвого циклу об’єктів	2	
12	Ескізне проектування	2	
13	Створення імітаційної моделі обєктів портової інфраструктури	2	
14	Основні положення управління проєктами	2	
15	Формування систем підтримки прийняття рішень	2	
	РАЗОМ	**30**	

Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної та заочної форм навчання:

– підготовка до лекційних занять – 1 година на 1 лекцію;

– підготовка до практичних занять – 2 год/1 заняття;

– написання рефератів, есе, виконання розрахункових, розрахунково-графічних або графічних робіт, домашньої контрольної роботи, перекладу, аналітичний огляд, аналіз практичних, проблемних ситуацій (обсяг однієї роботі 10-20 аркушів А4) – мінімум 15 годин на 1 роботу;

– підготовка до контрольних заходів – (15-30) год. на 1 захід.

Розподіл часу самостійної роботи

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Підготовка до лекцій	15	
2	Підготовка до практичних занять	30	
3	Підготовка рефератів/аналітичних оглядів	15	
4	Підготовка до заліку	30	
	РАЗОМ	**90**	

6. Методи навчання, засоби діагностики результатів навчання та методи їх демонстрування

Набуття здобувачами компетенцій забезпечується через засвоєння навчального матеріалу у вигляді лекційних, практичних занять та самостійної роботи студентів.

Основними методами навчання з дисципліни є:

1. Пояснювально-ілюстративний метод, за допомогою повідомлення та засвоєння інформації на лекційних та практичних заняттях словесними й наочними засобами.

2. Проблемний метод, коли на практичних заняттях утворюються пошукові ситуації, розвивається активність, самостійність, творчі здібності здобувачів освіти.

3. Метод ділових ігор, коли вирішуються практичні завдання стосовно реальних умов, що виникають в портах.

Як наочний матеріал на лекціях та при проведенні практичних занять застосовуються мультимедійні слайди, роздатковий матеріал та лекційні демонстрації.

Для зручної та ефективної організації навчального процесу використовується Google ClassRoom з навчальної дисципліни, де розташовані конспекти лекцій, завдання до практичних робіт та супроводжувальні матеріали.

З метою роз'яснення найбільш складних питань дисципліни та підвищення якості виконання завдань практичних робіт проводяться групові та індивідуальні консультації за розкладом Центру.

Під час карантину та надзвичайних ситуацій заняття проводяться дистанційно за допомогою онлайн-сервісу Google Meet або ZOOM/

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з дисципліни "Системотехніка об'єктів портової інфраструктури»" є:

– усні та письмові відповіді на практичних заняттях;

– підготовка реферату/аналітичного огляду;

– залік.

7. Форми поточного та підсумкового контролю

Досягнення студента оцінюються за 100-бальною системою Університету.

Підсумкова оцінка навчального курсу включає в себе оцінки з поточного контролю і оцінки заключного заліку. У кожного компонента своя частка в загальній системі оцінок. У проміжних оцінках студент може набрати максимум **60 балів**. Під компонентом проміжних оцінок розуміються поточні оцінки протягом семестру (активність, участь в дискусіях; виконання завдань та інше).

Питома вага заключного заліку в загальній системі оцінок – **40 балів**. Право здавати заключний залік надається студенту, який з урахуванням отриманих балів проміжних оцінок і заключного заліку може набрати разом не менше **60 балів**. Підсумкова оцінка навчального курсу є сумою проміжних оцінок і оцінки заліку.

Залік проводиться у комбінованій формі (письмові відповіді та усний захист). До білету входить чотири питання. Кожне питання оцінюється у 10 балів.

Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на практичних заняттях.

Зарахування кредитів навчального курсу можливо тільки після досягнення результатів, запланованих РПНД, що виражається в одній з позитивних оцінок, передбачених чинним законодавством.

Форма контролю	**Максимальна кількість балів**	
	Денна форма	**Заочна форма**
Відповіді на практичних заняттях	15 х 2 бали = 30 балів	
Підготовка реферату/аналітичного огляду	2 х 15 балів = 30 балів	
Залік	40 балів	
Всього	**100**	

Відповідь на практичному занятті	**Критерії оцінювання**
2	Відповідь правильна, повна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення, використані міжпредметні зв'язки, містить аргументовані висновки.
1	Відповідь частково правильна, містить неточності, недостатньо обґрунтована.
0	Студент не дає відповіді або відповідь містить значну кількість суттєвих помилок.
Максимальна кількість балів за даною формою контролю становить 30 для денної форми навчання, відповідно 15 занять по 2 бали).	

Підготовка реферату/аналітичного огляду	**Критерії оцінювання**
13-15	Зміст роботи відповідає обраній темі; наявність чітко сформульованої проблеми; адекватність формулювання об'єкта, предмета, мети та задач дослідження; наявність посилань на використану літературу та відповідність оформлення роботи стандарту; відповідність висновків меті та завданням дослідження. Робота виконувалась систематично та вчасно подана на перевірку науковому керівнику у відповідності із планом виконання.
10-12	Зміст роботи відповідає обраній темі; але має поверхневий аналіз, матеріал викладено непослідовно та необґрунтовано. Робота виконувалась не систематично та подана на перевірку науковому керівнику з порушенням плану виконання.
7-9	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень і лише за допомогою викладача може виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.
4-6	Студент виявляє знання і розуміння більшості положень, але лише за допомогою викладача може виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.
0-3	Робота не носить дослідницького характеру, не має аналізу і не відповідає пред'являємим вимогам. У роботі немає висновків або вони носять декларативний характер.
Максимальна кількість балів за даною формою контролю становить 30 для денної форми навчання (2 реферати по 15 балів)	

Відповідь на питання заліку	Критерії оцінювання
9-10	Відповідь логічно побудована, студент чітко та стисло викладає матеріал, показує глибокі знання з питання білету, під час доповіді впевнено і докладно відповідає на поставлені запитання.
7-8	Студент спроможний чітко та стисло зробити доповідь, дає правильну відповідь на запитання білету, але не завжди упевнений в аргументації, чи не завжди коректно її формулює.
5-6	Студент спроможний чітко та стисло відповісти на питання білету, належно обґрунтовує матеріал, але допускає суттєві неточності у відповідях на запитання.
3-4	Студент невпорядковано дає відповіді на питання білету, намагається дати відповідь на поставлені запитання і робить спроби аргументувати свою позицію, але надає неповні, поверхові, необґрунтовані відповіді на поставлені питання.
1-2	Студент невпорядковано дає відповідь на питання білету, не спроможний аргументувати свою позицію, не може впевнено й чітко відповісти на додаткові запитання членів комісії.
0	Студент не дає відповіді на питання білету.
Максимальна кількість балів за даною формою контролю становить 40 (4 питання по 10 балів)	

8. Критерії оцінювання результатів навчання

		Денне відділення		Заочне відділення	
		Вид роботи	**Бали**	**Вид роботи**	**Бали**
ЗМ1	Т1	Практичне заняття №1	2		
	Т2	Практичне заняття №2	2		
	Т3	Практичне заняття №3	2		
ЗМ2	Т4	Практичне заняття №4	2		–
	Т5	Практичне заняття №5	2		
	Т6	Практичне заняття №6	2		
	Т7	Практичне заняття №7	2		
	Т8	Практичне заняття №8	2		
	Т4-Т8	Підготовка реферату / аналітичного огляду	15		

		Денне відділення		Заочне відділення	
		Вид роботи	**Бали**	**Вид роботи**	**Бали**
ЗМ2	Т9	Практичне заняття №9	2		
	Т10	Практичне заняття №10	2		
	Т11	Практичне заняття №11	2		
	Т12	Практичне заняття №12	2		
	Т13	Практичне заняття №13	2		
ЗМ3	Т14	Практичне заняття №14	2		
	Т15	Практичне заняття №15	2		
	Т12-Т15	Підготовка реферату / аналітичного огляду	15		
Підсумковий контроль		Залік	40		
Сума			**100**		

9. Засоби навчання

1. Мультимедійне обладнання, комп’ютерна техніка

10. Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Гринів Н.Т., Скопцов К. В., Петренко О. І. Розвиток морських портів: Світові практики та основні уроки- Одеса: Економіка та суспільство Випуск # 40 / 2022
2. Про морські порти України : Закон України від 17.05.2012 № 4709-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 7. Ст. 65.
3. Реєстр морських портів України / АМПУ URL: https://www.uspa.gov.ua/revestr-po
4. Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2020 р. № 1634-р
5. Мурад’ян А.О., Демидюков О.В. Особливості розвитку морських портів

в умовах цифрових трансформацій: закордонний досвід/ Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Технічні науки, Том 33 (72) № 6 2022,

6. Курлянд А. М., Постан М. Я., Савельева И. В. Анализ современных тенденций развития портов в системе смешанных перевозок. Розвиток методів управління та господарювання на транспорті : Зб. наук. праць ОНМУ. 2013. Вип. 4 (45). С. 7–23.
7. Косяков А., Свит У и др. Системная инженерия. Принципы и практики. Пер. с англ. под ред. Батоврина Эл.изд. – Саратов-Профтехобразование, 2017,624с
8. Seventh Edition A Guide to the Project Management Body of Knowledge PMBOK® GUIDE ANSI/PMI 99-001-2021

Допоміжна література

1. Обзор морского транспорта 2023. Издание Организации Объединенных Наций, выпущенное Конференцией Организации Объединенных Наций по торговле и развитию- Женева-2023, С.37.
2. Hoang, A.T.; Foley, A.M.; Nižeti´c, S.; Huang, Z.; Ong, H.C.; Ölçer, A.I.;Pham, V.V.; Nguyen, X.P. Energy-related approach for reduction of CO_2 emissions: A critical strategy on the port-to-ship pathway. J. Clean. Prod. 2022, 355, 131772.
3. Petri, I.; Rezgui, Y.; Ghoroghi, A. Decarbonisation of seaports: A review and directions for future research. Energy Strat. Rev. 2021, 38, 100727. [CrossRef]
4. Na, J.-H.; Choi, A.-Y.; Ji, J.; Zhang, D. Environmental efficiency analysis of Chinese container ports with CO2 emissions: An inseparable input-output SBM model. J. Transp. Geogr. 2017, 65, 13–24. [CrossRef]
5. Wu, Y.; Tian, F. Considering the analysis of the main port efficiency of the main port of my country's coastal coast. Gansu Sci. Technol. 2020, 36, 98–104
6. Tsilingiridis, G., Vlachos, D., & Panagiotakopoulos, D. (2016). Review of energy management standards for seaports: ISO 50001 and EN 16001. Journal of Cleaner Production, 112(Part 4), 3620-3631.

Інформаційні ресурси в Інтернет

1. Вища освіта України: журнал. – Режим доступу: https://wou.npu.edu.ua/.
2. Google Scholar або Google Академія: пошукова система і некомерційна бібліометрична база даних, що індексує наукові публікації та наводить дані про їх цитування https://scholar.google.com.ua/
3. Портал полегшення процедури оформлення наукових джерел відповідно до вимог Вищої атестаційної комісії (ВАК) України та проходження нормоконтролю при написанні публікацій, курсових, дипломних, дисертацій та інших наукових робіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.vak.org.ua
4. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rada.kiev.ua; http://www.nau.kiev.ua; http://www.ukrpravo.kiev. com; http://www.liga.kiev.ua.
5. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua.
6. Національна парламентська бібліотека України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nplu.kiev.ua
7. Харківська державна наукова бібліотека ім. Короленка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://korolenko.kharkov.com
8. Сайт журналу Порти України - Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ports.ua/

11. Зміни та доповнення